

Uzasadnienie do uchwały/.../2022 Rady Miejskiej Mikołowa
z dnia 2022 r.

Mikołowska synagoga 1816 – 2022

W 2022 roku świętować będziemy 800-lecie naszego miasta. W tym samym roku przypadnie również 206. rocznica wybudowania synagogi w Mikołowie, jednej z najstarszych na Górnym Śląsku. Na forum lokalnym wielokrotnie sygnalizowana była potrzeba upamiętnienia tego faktu i nadania nazwy plac Synagogi miejscu, w którym ona stała. Wzorem innych miast, podążających za pięknymi słowami Jana Pawła II o ocaleniu wspólnego dobra, również mikołowianie chcą pamiętać o wspólnej przeszłości.

Mikołowska synagoga, miejsce modlitwy lokalnej społeczności żydowskiej, powstała przy ulicy Żorskiej w 1816 r. na parceli Puscha zakupionej w 1797 r. przez Izaaka Plessnera, głównego świeckiego urzędnika w rabinacie w Pszczynie.

Mikołowska synagoga była jedną z trzech funkcjonujących w państwie pszczyńskim. Rabinami w tym okresie byli między innymi Löbel Fernbach oraz Lewin Landsberg, który pełnił swoje obowiązki przez 22 lata i został uroczyście pochowany na tutejszym kirkucie w 1875 r. Z końcem XIX w. zmniejszającej się gminy nie było już stać na utrzymanie rabina i jego funkcje zaczęli pełnić kantorzy lub rzeźnicy. Przy gminie mikołowskiej zatrudnieni byli: Loebel Weissmann (od 1854 r.), Białostotzki (imię nieczytelne) (od 1897 r.) – kantor i rzeźnik rytualny oraz Montz Schwarz (od 1866 r.), Elias Simenauer (od 1897 r.). W 1931 r. na urząd mikołowskiego rabina został powołany Ajzyk Chameides, brat katowickiego rabina Kalmana Chameidesa.

Synagoga służyła miejscowej gminie żydowskiej półtora wieku. Podczas drugiej wojny światowej została splądrowana, lecz nie została spalona, jak niemal wszystkie synagogi Górnego Śląska.

W lipcu 1940 r. przedmioty liturgiczne i książki żydowskie zostały spalone przez organizację Hitlerjugend lub Bund na Filipkowej górze.

Po wojnie budynek pozbawiony opieki gminy, która się już nie odrodziła, czekał niestety smutny los. Opuszczony i zniszczony został początkowo przeznaczony jako hala sportowa dla bokserów, a potem dostosowany do potrzeb magazynowych. Dziedziniec przyświątynny pełnił rolę placu targowego, a w czasie odpustu stawiano na nim karuzele i kramy.

Paradoksalnie to nie w latach 1939-1945 synagoga uległa zniszczeniu, lecz dopiero w 1972 r., kiedy to ówczesne władze podjęły decyzję o jej likwidacji. Co mogło być przyczyną naruszenia świątyni? Pretekstem była rzekoma konieczność przebudowy układu komunikacyjnego. Podczas przygotowań do obchodów 750-lecia miasta budynek dawnej synagogi został wysadzony. W miejscu tym utworzono plac 750-lecia. Analizując zdjęcia, możemy się przekonać, że mimo budowy placu synagoga mogła pozostać w miejscu, gdzie stała ponad 150 lat. Niestety decyzją komunistycznych władz pozbawiono Mikołów jednego z dwóch ostatnich żydowskich zabytków w naszym mieście. Pozostał tylko cmentarz.

Projektowi przyświeca znakomity cytat z Józefa Piłsudskiego:

Ten kto nie szanuje i nie ceni swej przeszłości nie jest godzien szacunku terażniejszości ani prawa do przyszłości.

Komitet Inicjatywy Lokalnej